

Bæredygtig omstilling – tak!

John Holten-Andersen, Kirsten Gamst-Nielsen, Mathilde Kaalund-Jørgensen

Efter sidste års kuldsejlede klimatopmøde i København er der brug for en gentænkning af miljøkampen og for en nyorientering af miljøbevægelsen

Der er brug for en gentænkning af miljøkampen og for en nyorientering af miljøbevægelsen. Det har der for så vidt været længe, men udfaldet af klimatopmødet i København gjorde det pinligt klart. For det nærmest totale sammenbrud for dette højtprofilerede arrangement var jo ikke blot en fiasko for arrangørerne, men i lige så høj grad et nederlag for de miljøorganisationer, der i stigende grad har defineret sig selv som ngo'er.

Igennem en længere årrække har disse ngo'er ensidigt satset på at påvirke de officielle forhandlingsforløb med deres fastlåste dagsordener. Det er sket ved nærmest at sidde lårene af politikere og embedsmænd suppleret med diverse medieegnede kampagner. Denne strategi har som uundgåelig konsekvens haft en kraftig professionalisering med heraf følgende topstyring af organisationerne, hvilket igen har betydet, at man er blevet uhyre afhængig af økonomiske sponsorer af den ene eller den anden karakter.

Professionaliseringen har ført til, at magtforholdet mellem de ansatte og de frivillige er blevet forskubbet, hvilket ikke blot har organisatoriske, men også politiske implikationer. For udviklingen i retning af en professionel kampagneorganisation betyder, at man bliver indfanget i den herskende politiske dagsorden, sådan som den defineres i spillet mellem de dominerende medier og de politiske realiteter. Man kommer derfor til at forsømme det opgør og den nytænkning, som en krise for det herskende paradigme nødvendiggør. Og klimaproblemet udgør netop en sådan krise.

Alt dette blev der sat en tyk streg under ved klimatopmødet i København. For når man ikke formåede at blive enige om andet end det ynkelige dokument, som 'The Copenhagen Accord' er, skyldes det fundamentalt, at de toneangivende magthavere ikke er indstillet på at udfordre det eksisterende paradigme.

Tværtimod har man i den seneste tid gjort sig de mest krampagtige anstrengelser for, at give dette paradigme kunstigt åndedræt i kølvandet på finanskrisen. Derfor er man hunderød for, at en aktiv klimapolitik skal sætte en kæp i hjulet.

Havde dog klimaet blot været en bank, skulle vi nok have set handlekraft. Men det er klimaet ikke, og derfor indeholder 'The Copenhagen Accord' absolut ingen forpligtigelser angående målsætninger, handlinger eller kontrol. Dermed blev ikke alene FN holdt for nar, det blev også alle de ngo'er, som gennem en massiv tilstedeværelse i Bella Center håbede på at sætte et afgørende fingeraftryk på resultatet. Ikke et komma fik de lov til at sætte, ja, i de afgørende sidste dage blev de oven i købet smidt helt ud af Bella Center.

Ikke overflødigt

I DGI-Byen, hvor det alternative klimatopmøde – Klimaforum09 – fandt sted, var vi glade for at kunne byde velkommen til alle de ekskluderede ngo'er, selv om mange af dem tidligere havde meldt ud, at dette arrangement i bund og grund var overflødigt. Det var det ikke. Over de to uger, arrangementet varede, blev der skabt tusindvis af kontakter på kryds og tværs af lande, kulturer og fag. Men først og fremmest blev der under de mange workshops, seminarer og debatter udviklet en ny vision for klima- og miljøkampen lokalt, regionalt og globalt, som på sigt kan vise sig at få overordentlig stor betydning. Denne vision kom ikke mindst til udtryk i deklARATIONEN med titlen Systemforandring – ikke klimaforandring, som blev udarbejdet under Klima-forum09, og som mange hundrede organisationer fra hele verden efterfølgende har tilsluttet sig.

Hovedbudskabet i denne tekst er, at vi ikke kan løse klimaproblemerne ved blot at stille krav til systemet udefra uden også at anfægte systemet indefra. Vi er simpelthen nødt til at gå ind og pille ved de grundlæggende system-logikker, der er selve årsagen til klimaproblemerne, først og fremmest den vækstlogik, der tvinger systemet til hele tiden at ekspandere ud over alle grænser. Denne logik præger ikke mindst den økonomiske sfære, men det handler ikke blot om økonomi, for vækst-tænkningen er indlejret i hele vores kultur.

Den præger således også vore politiske systemer, ikke mindst i den vestlige verden, der ligeledes synes drevet af en tendens til ekspansion, koncentration og centralisering af magten. Den præger de gængse opfattelser af fremskridt, som identificeres med øget kontrol over stadig flere af livets processer, hvilket igen forudsætter en vækst i stadig mere komplekse teknologiske systemer. Og endelig præger den vores alle sammens daglige prioriteringer, når vi konstant jagter efter at anskaffe os stadig flere ting.

Nødvendig omstilling

Det er dette paradigme, vi er nødt til at gøre op med, hvis vi skal gøre os noget håb om at kunne gøre noget alvorligt ved klima- og miljøproblemerne. Det har konsekvenser ikke mindst for miljø- og klimabevægelsen, for det betyder, at vi må påtage os den ambitiøse opgave at formulere en ny vision for samfundet, hvor hensynet til klima og miljø er integreret i systemets logik, frem for nu, hvor det er noget man må påtvinge systemet udefra på trods af dets logik.

Hvis vi skal leve op til vort ansvar, må vi med andre ord definere os som en bevægelse for en bæredygtig omstilling af samfundet snarere end blot at være miljøets og klimaets talerør. Vover vi det, vil det vise sig, at vi langtfra står alene, for der er nemlig mange andre gode grunde til at satse på en sådan omstilling. Det hænger sammen med, at det fremherskende paradigme efterhånden på næsten alle livets områder synes at producere langt flere problemer, end det løser, f.eks. arbejdsløshed, affolkning af landområder, elendige fødevarer, underminering af fællesskaberne, udvanding af demokratiet, en eksplosion i livsstilssygdomme, herunder en voksende følelse af at have 'ondt i livet'.

Centralt i en vision for bæredygtig omstilling må stå et helt nyt økologisk produktionskoncept, hvor natur og miljø ansues som en partner, der skal samarbejdes med, snarere end en fjende, der skal betvinges. Et sådant mere nænsomt produktionskoncept vil satse på kvalitet frem for kvantitet. Det vil kræve flere kærlige hænder og mindre beherskelses-teknologi, ligesom det nødvendigvis vil

være overvejende lokalt og regionalt forankret, modsat det herskende produktionskoncept, der orienterer sig mod det globale marked.

Mange initiativer

I deklARATIONEN fra Klimaforum09 forsøgte vi at skitsere konturerne af en sådan vision. Men det er heldigvis ikke det eneste initiativ af sin slags, tværtimod foregår der for øjeblikket over hele kloden overvejelser af tilsvarende karakter. På Degrowth-konferencen i Barcelona i marts, som blev dækket grundigt af Information, gjorde man sig helt tilsvarende tanker, og det samme gjorde sig gældende ved den klimakonference, som Bolivias præsident Evo Morales indbød til i Cochabamba i slutningen af april. Hertil kommer et væld af græsrodsinitiativer, som f.eks. Transition Town-bevægelsen, der konkret sætter mere bæredygtige livsstile på dagsordenen. Overalt har græsrodder, bevægelser, kritiske forskere, ja, sågar flere og flere politiske ledere i specielt Den Tredje Verden erkendt, at tiden er kommet til, at vi må tænke ud af boksen. Og handle derefter.

I Danmark har kredsen omkring Klimaforum09 af samme grund besluttet, at danne Græsroddernes Netværk for Bæredygtig Omstilling. Formålet med dette initiativ er at give visionen kød og blod i form af konkrete projekter, som man umiddelbart kan gå i gang med, men som samtidig peger ud over det nuværende paradigme. Dette netværk henvender sig ikke kun til miljø- og klimaorganisationer. Tværtimod er tanken, at det skal virke som inspiration og mødested for økologiske bønder, kystfiskere, fagforeninger, boligforeninger, lokale initiativer, sociale bevægelser, uddannelsesorganisationer, miljøorganisationer osv. For det er kun i dette møde på tværs af eksisterende skel, at det er muligt at udvikle den fremadrettede vision, der skal til, hvis vi igen skal kunne tro på fremtiden.

Forfatterne var aktive i Klimaforum09 og er medinitiativtagere til Græsroddernes Netværk for Bæredygtig Omstilling